

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ТВАРИННИЦТВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ**

ГУМЕННИЙ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ

УДК: 338.43:334.012.23

**ІНТЕГРАЦІЯ ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В
МЕНЕДЖМЕНТ ЗЕМЕЛЬНИХ ТА МАЙНОВИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

**08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Харків – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Бородіна Олена Михайлівна,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
проректор з науково-педагогічної роботи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Полтавець Анатолій Миколайович,
ТОВ «Лідер-Плюс»,
генеральний директор;

кандидат економічних наук, доцент
Ряснянська Альона Миколаївна,
Державний біотехнологічний університет,
доцент кафедри управління земельними ресурсами та
кадастру.

Захист відбудеться «28» червня 2024 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 65.356.02 в Інституті тваринництва Національної академії аграрних наук України за адресою: 61026, м. Харків, вул. Тваринників, 1-А, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту тваринництва Національної академії аграрних наук України за адресою: 61026, м. Харків, вул. Тваринників, 1-А, читальний зал.

Автореферат розісланий «27» травня 2024 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Смігунова О.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Земельні ресурси аграрних підприємств є основою формування та розвитку їх ресурсного потенціалу, здійснення виробничо-комерційної діяльності та розвитку, визначення галузевої та товарної спеціалізації, а також ідентичності та специфіки кожного суб'єкта господарювання аграрної сфери економіки. При цьому земельні ресурси є найбільш обмеженим та невідновлювальним у короткостроковому періоді видом ресурсів сільськогосподарського виробництва. В свою чергу, відтворення земельних ресурсів відбувається в економічній, агроекологічній та соціальній сферах, що обумовлює необхідність здійснення обґрунтованого управління результатами використання земель сільськогосподарського призначення підприємствами-товаровиробниками. Останнє передбачає побудову дієздатних механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств, які здатні регулювати процеси у перелічених сферах, встановлювати пропорції отримуваних ефектів від землекористування, а також створювати умови для відтворення земельних ресурсів, здійснення ґрунтоохоронних та ґрунтозахисних заходів, екологізації аграрного виробництва, системного впровадження прогресивних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, реалізації програм соціального розвитку тощо. Вказане обумовлює необхідність наукового пророблення теоретичних, методологічних, методичних та прикладних засад побудови та функціонування механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств.

Проблемам вивчення організаційно-економічних засад управління земельними ресурсами аграрних підприємств присвячені наукові праці В. Амбросова, Є. Бойка, О. Вишневської, Т. Власенко, В. Геєця, О. Гуторова, Б. Данилишина, Ю. Данька, С. Дорогунцева, О. Єрмакова, М. Ігнатенка, Т. Калини, І. Кошкалди, Ф. Котлера, В. Лимар, І. Лукінова, Ю. Лупенка, М. Маліка, Л. Майлса, П. Макаренка, Т. Маренич, Г. Мартина, Л. Мармуль, П. Матвеева, Л. Михайлової, Д. Ментла, О. Назаренка, В. Онегіної, В. Плаксієнка, А. Полтавця, А. Ряснянської, М. Сьомича, С. Терещенка, М. Чумаченка, В. Шияна та багатьох інших. Однак, значна кількість проблемних питань побудови механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств потребують подальшого дослідження та пошуку напрямів вирішення низки проблемних питань, які складають сутність дослідженої наукової проблеми.

Актуальність обраної теми і значимість поставлених питань зумовили вибір предметно-об'єктної сфери, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до науково-дослідної теми Міжнародного університету бізнесу і права за темою «Механізми і чинники активізації сталого розвитку макроекономічних процесів в Україні» (0116U0022610). У межах визначеної наукової теми дисертації, автор провів теоретичний аналіз та розробив практичні рекомендації для покращення

діяльності аграрних компаній, зосередившись на удосконаленні системи управління продажами їх продукції.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування напрямів та розробка прикладних рекомендацій щодо інтеграції експертно-аналітичних інструментів в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Досягнення поставленої мети передбачило вирішення таких конкретизованих завдань дослідження:

– ідентифікувати сутнісно-змістовні ознаки земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств в системі їх ресурсного потенціалу;

– визначити структурні особливості систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств;

– розробити методичні підходи до використання експертно-аналітичних інструментів в менеджменті земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств;

– визначити тенденції змін економічної ефективності використання земельних ресурсів аграрними підприємствами з використанням експертно-аналітичних методів оцінювання;

– ідентифікувати тенденції застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств;

– окреслити екологічні наслідки змін у землекористуванні аграрних підприємств;

– обґрунтувати архітектуру механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств на основі застосування експертно-аналітичних інструментів;

– визначити прийоми та підходи до планування та організації використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств;

– ідентифікувати підходи до управління змінами в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси інтеграції та використання експертно-аналітичних інструментів в менеджменті земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти інтеграції та використання експертно-аналітичних інструментів в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Методи дослідження. При підготовці дисертаційної роботи використано низку загальних та спеціальних методів дослідження складних проблемних питань в економіці та управлінні. Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході до вивчення економічних явищ і процесів, а також на фундаментальних положеннях економічної теорії та наукових працях вчених з управління земельними та майновими ресурсами суб'єктів аграрної сфери економіки. У роботі використовувалися різні методи, включаючи абстрактно-логічний (для узагальнення та визначення сутності досліджуваних понять), а також економіко-статистичні та розрахунково-

конструктивні методи (для визначення ефективності використання земельних та майнових ресурсів, прогнозування результатів застосування стратегій та результативності застосування інструментів управління ними).

Інформаційна база дослідження. Дослідження базується на офіційних нормативно-правових документах України, а також включає аналіз статистичних даних, зокрема від Державної служби статистики України та її регіональних підрозділів. Використані також матеріали регіональних органів управління агропромисловим розвитком, річні звіти аграрних підприємств, наукові праці та особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Основними результатами, які розкривають сутність отриманих результатів дисертаційного дослідження та їх наукову новизну, є:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні засади побудови та функціонування механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств, в основі яких лежить застосування експертно-аналітичного інструментарію визначення вартісних характеристик земельних ресурсів, управління капіталізацією, ефективністю та конкурентоспроможністю аграрних підприємств, а також прийняття стратегічних управлінських рішень з огляду на рівень розвитку та можливості ефективної мобілізації їх ресурсного потенціалу;

удосконалено:

- методичний підхід до використання експертно-аналітичних інструментів в менеджменті земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, в основі якого лежить визначення вартісних показників оцінки вказаних ресурсів у співвіднесенні з рівнем економічної ефективності їх функціонування та пошук резервів зростання результативності використання ресурсів з огляду на досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства;

- методичний підхід до визначення економічної ефективності експлуатації земельних угідь аграрними підприємствами, в основі якого лежить визначення питомих показників результативності та ефективності господарської діяльності з їх коригуванням на оціночну вартість земельних ресурсів та їх питому вагу в капіталі суб'єкта економічних відносин;

- організаційні підходи до стратегічного управління використанням земельних ресурсів аграрних підприємств шляхом ідентифікації стратегічних альтернатив у підвищенні ефективності землекористування, які передбачають зрушення в товарній політиці та спеціалізації аграрних підприємств, застосуванні прогресивних технологічних рішень в частині ресурсощадних та екологічних технологій виробництва продукції, поступового збільшення частки тваринництва у структурі продукції, яка виробляється, а також набуття майнових прав на землю, підвищенні вартості бізнесу аграрних підприємств та зростанні на цій основі фінансово-економічної стійкості та інвестиційної привабливості

набуло подальшого розвитку:

- наукове тлумачення дефініцій «земельні ресурси» та «майнові ресурси» шляхом ідентифікації їх ролі та значення у формуванні ресурсного та

економічного потенціалів аграрного підприємства через призму застосування релевантних методичних підходів та прийомів до їх оцінювання за допомогою експертно-аналітичних інструментів;

- ідентифікація структурних особливостей систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств шляхом окреслення функціональних зон прийняття рішень щодо змін у використанні вказаних типів ресурсів підприємств з огляду на вирішення завдань підвищення економічної ефективності основної діяльності та стабілізації розвитку й отримання належних економічних результатів;

- організаційні підходи до застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, в основі яких лежить застосування вказаних інструментів для формування інформаційної бази прийняття стратегічних рішень;

- методичний підхід до ідентифікації екологічних наслідків сільськогосподарського землекористування через визначення показників стану, якості та відтворювальної здатності земель сільськогосподарського призначення в процесі основної діяльності аграрних підприємств та об'єднань;

- організаційно-управлінські підходи до розміщення ресурсів аграрних підприємств у реалізації ґрунтозахисних заходів в контексті максимізації економічних, екологічних та соціальних результатів землекористування при повноцінній участі земельних ресурсів в економічному обороті.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо інтеграції експертно-аналітичних інструментів в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. Положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальших наукових розвідок щодо підвищення рівня ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрними підприємствами, у розробці комплексних регіональних програм розвитку сільського господарства.

Окремі результати дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування в діяльності ТОВ «Агрофірма імені Гагаріна» Чугуївського району Харківської області (довідка № 076 від 11.02.2023 р.), ТОВ «Агрофірма «Псьол» Сумського району Сумської області (довідка № 082 від 10.02.2024 р.), ФГ «НАТОН» Сумського району Сумської області (довідка № 082 від 10.02.2024 р.), а також в навчальному процесі Міжнародного університету бізнесу і права.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором особисто. Вони відображають особисте бачення автора щодо стратегічних засад організації виробництва та збуту продукції аграрними підприємствами. З наукових праць, виконаних у співавторстві, використано лише ті ідеї й положення, які є результатом особистого наукового доробку.

Апробація результатів дисертації. Науковий зміст основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювалися та знайшли

позитивне схвалення на наукових та науково-практичних конференціях: Національна науково-практична конференція «Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи» (Тернопіль, 2019 р.); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі» (Тернопіль, 2020 р.); V Національна науково-практичної конференції «Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів» (Тернопіль, 2021 р.).

Публікації. Результати проведених досліджень опубліковані у 10 наукових працях (у тому числі 8 одноосібних) загальним обсягом 3,34 друк. арк., з них 6 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні та 3 публікації в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, у тому числі 175 сторінок основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 33 рисунки, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 211 найменувань на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та методичні засади структурної побудови систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств**» розглянуто сутнісно-змістові ознаки та особливості земельних й майнові ресурси аграрних підприємств в системі їх ресурсного потенціалу, ідентифіковано структуру систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також окреслено склад та особливості експертно-аналітичних інструментів планування та контролю в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Критичний аналіз низки позицій дослідників питань управління земельними та майновими ресурсами дозволили визначити особливості еволюції основних компонент понятійно-категоріального апарату вивчення обраної предметної сфери дослідження. Відповідно, в дисертації було розвинуто наукове тлумачення дефініцій «земельні ресурси» та «майнові ресурси». Встановлено, що земельні та майнові ресурси є основою для формування ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Належна організація їх поєднання та ефективного використання є запорукою стійкого розвитку підприємства в умовах сучасного ринкового середовища.

При цьому визначено, що земельні ресурси аграрних підприємств – це площі земель, які використовуються для сільськогосподарських потреб. Це можуть бути рілля, пасовища, сади, виноградники та інші категорії земель, які придатні для ведення аграрної діяльності. Ефективне використання земельних ресурсів вимагає раціонального підходу до обробки землі, впровадження сучасних агротехнологій та систем зрошення, що дозволяє підвищити врожайність і забезпечити стале використання земельних ресурсів. В свою чергу, майнові ресурси аграрних підприємств охоплюють усе нерухоме та

рухоме майно, яке використовується в аграрному виробництві. До них відносяться будівлі та споруди (складські приміщення, тваринницькі комплекси, виробничі цехи), техніка та обладнання (трактори, комбайни, системи зрошення), а також інші активи, що сприяють підвищенню продуктивності праці та ефективності виробничих процесів.

Земельні та майнові ресурси становлять основу ресурсного потенціалу аграрних підприємств, визначаючи їх виробничі можливості та конкурентоспроможність. В свою чергу, економічний потенціал підприємства вибудовується на основі його ресурсного потенціалу. Відповідно, від ефективності використання земельних та майнових ресурсів залежить не лише обсяг і якість сільськогосподарської продукції, а й економічна стабільність та розвиток підприємств.

В дослідженні доведено, що ефективне управління земельними та майновими ресурсами вимагає комплексного підходу, який включає планування, аналіз, оцінку ефективності використання та впровадження інновацій. Вказане передбачає: 1. Розробку стратегій розвитку, заснованих на детальному аналізі внутрішніх та зовнішніх умов ведення агробізнесу. 2. Впровадження передових технологій, таких як точне землеробство, дрони для моніторингу посівів, системи крапельного зрошення, що забезпечують оптимальне використання ресурсів. 3. Підвищення кваліфікації персоналу, щоб забезпечити ефективне управління технологічними процесами і обладнанням.

Для підвищення ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрні підприємства можуть застосовувати наступні стратегії: 1. Ротація культур для збереження родючості ґрунтів і запобігання поширенню шкідників та хвороб. 2. Агроекологічний моніторинг для своєчасного виявлення та реагування на зміни в умовах вирощування. 3. Енергоефективність та використання відновлювальних джерел енергії для зниження експлуатаційних витрат і впливу на навколишнє середовище. 4. Цифровізація агробізнесу через впровадження систем управління ресурсами, автоматизацію виробничих процесів та використання біг дати для прийняття обґрунтованих рішень.

При цьому врахування екологічних, економічних та соціальних аспектів, а також впровадження інновацій і передових технологій сприяють підвищенню продуктивності, збільшенню прибутковості та досягненню сталого розвитку в аграрному секторі.

Специфікою відтворення в аграрному секторі економіки є можливість використання частини продукту виробництва безпосередньо для розширення виробництва, не переходячи у форму товару. Це пояснюється тим, що виготовлений продукт, включаючи додатковий, не має іншої споживчої вартості, крім як засобів виробництва, які використовуються у процесі виробництва. Це також залежить від того, яка споживча вартість буде віднесена до виробництва до певного підприємства або буде реалізована. У зв'язку з цим процеси нагромадження та розширеного відтворення на практиці збігаються.

Процес використання земельних та майнових ресурсів аграрними підприємствами є частиною дії відповідного економічного механізму, який запропоновано формалізувати у вигляді, представленому на рис. 1.

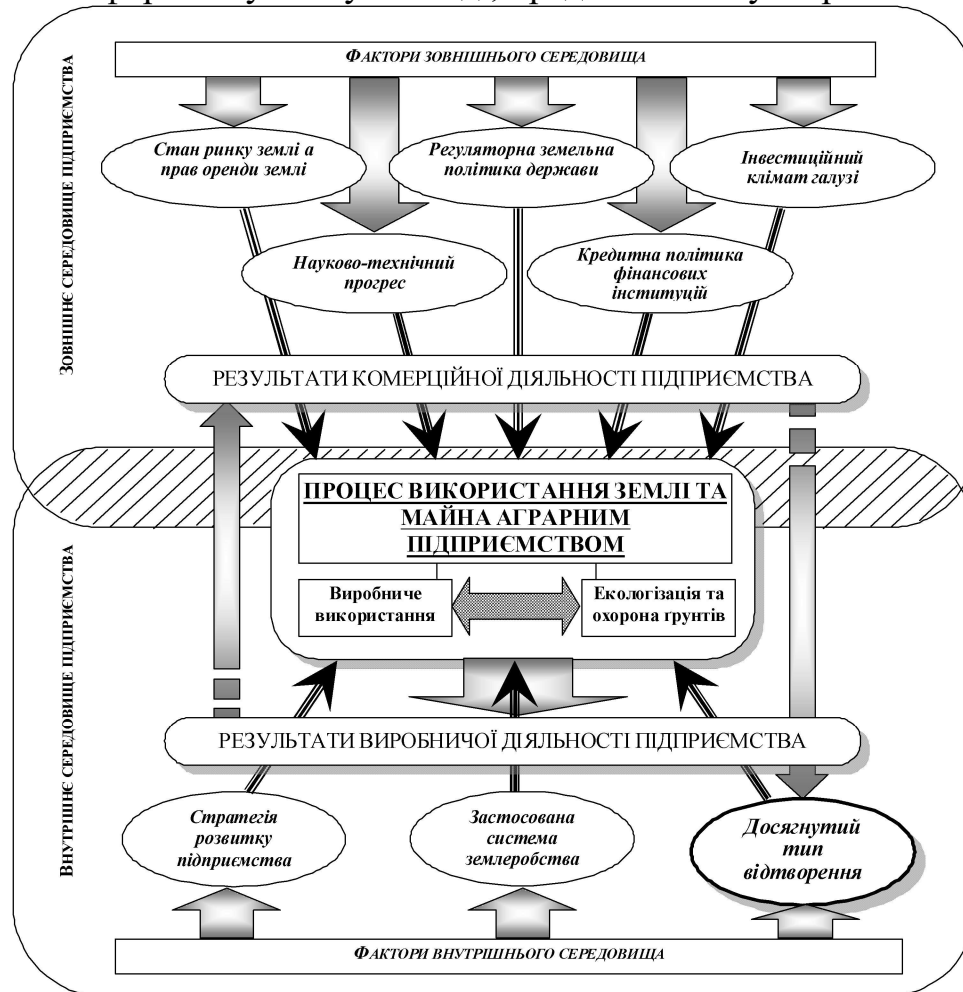

Рис. 1. Економічний механізм використання землі та майна аграрними підприємствами

В свою чергу, управління використанням земельних ресурсів включає в себе організаційно-економічний, виробничо-технологічний та агроекологічний підходи. В організаційно-економічному плані здійснюється процес залучення та виведення земельних ділянок з господарського використання, що мають важливе значення для основної діяльності аграрних підприємств. В контексті виробничо-технологічного підходу приймаються рішення щодо використання певних технологій, обладнання, методів обробки ґрунту, добрив і агрохімічних засобів, що впливають на продуктивність землі та обсяги виробленої продукції. У рамках агроекологічного підходу використовуються заходи з охорони ґрунту, здійснюється корекція агротехнологій з метою зменшення негативного впливу господарської діяльності на екологічний стан земельних угідь. Застосування цих інструментів вимагає включення відповідних компонентів системи управління аграрного підприємства для їх реалізації, що обумовлює інтеграцію механізму управління використанням земельних ресурсів в його менеджмент.

В економічній науці землі сільськогосподарського призначення розглядаються як природний ресурс, який характеризується різноманітним

використанням і виступає об'єктом земельних відносин. Отже, при визначенні їх вартісних характеристик необхідно враховувати всі функції структурних елементів земель і індивідуальні характеристики кожного об'єкта оцінювання (рис. 2).

Рис. 2. Структуризація напрямів застосування експертно-аналітичного інструментарію оцінки земельних угідь аграрних підприємств

Оцінка сільськогосподарських земель з економічної точки зору ґрунтується на концепціях родючості та диференційованої ренти. Ця оцінка враховує комплексну якість землі (бонітування ґрунтів), місцезнаходження та економічні фактори, щоб оцінити землю як засіб виробництва в сільському господарстві, з урахуванням різниці в прибутку та витратах. В свою чергу, грошова оцінка земель є важливим інструментом у визначенні оплати за користування землею та регулюванні земельних відносин, включаючи оподаткування та укладання цивільно-правових угод, і вона входить до системи державного земельного кадастру. Ця оцінка ґрунтується на концепції земельної ренти, яка визначається як різниця між очікуваним доходом від виробництва на земельній ділянці та витратами на виробництво, включаючи прибуток.

У другому розділі «Структурно-динамічні тенденції змін ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств» наведено результати аналізу динаміки економічної ефективності використання земельних ресурсів аграрними підприємствами та експертно-аналітичного оцінювання її рівня, ідентифіковано тенденції застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також визначено екологічних наслідків змін у землекористуванні аграрних підприємств на основі їх експертно-аналітичної оцінки.

Різноманіття функцій землі у сільському господарстві вимагає, щоб сільськогосподарські виробники активно використовували науково обґрунтовані методи для раціонального та ефективного використання доступних земельних ресурсів. Економічна ефективність відтворювальних процесів полягає у співвідношенні між створеною новою вартістю та обсягами капіталу, враховуючи витрати всіх ресурсів і особливо найважливіших серед них. Відтворення земельних ресурсів має свої особливості, оскільки вони пов'язані з процесом виробництва сільськогосподарської продукції, де відновлення ґрунтової родючості відбувається в межах єдиного технологічного процесу вирощування сільськогосподарських культур. Землі, призначені для сільськогосподарського використання, мають спеціальний правовий статус і захищаються з метою збереження їх площі, запобігання негативним процесам у ґрунті та підвищення його родючості. Згідно з даними Державної служби статистики України (рис. 3), на 2022 рік загальна площа таких земель становила 41,33 мільйона гектарів, що складає 69% від усього земельного фонду країни. Це значно менше на 1,45 мільйона гектарів (приблизно на 2%) у порівнянні з 2011 роком, коли вона становила 42,79 мільйона гектарів (71%).

Якщо говорити про структуру сільськогосподарських угідь, то більшість з них припадає на рілля це становить 79% (32757,3 тисяч гектарів), на другому місці знаходяться пасовища, що складають 13% (5250,3 тисяч гектарів), сіножаті 6% (2283,9 тисяч гектарів), багаторічні насадження 2% (852,7 тисяч гектарів), а перелogi становлять менше 1% (166,7 тисяч гектарів) від усієї площі сільськогосподарських угідь, яка налічувала 41310,9 тисяч гектарів станом на 2022 рік (рис. 3).

Використання землі в сільському господарстві оцінюється за допомогою різних економічних показників, які включають: урожайність сільськогосподарських культур, виражену у центнерах зерна або інших одиницях виміру на гектар землі; вартість валової продукції, валового та чистого доходу, а також прибутку з розрахунку на 1 гектар землі, виражену у гривнях; окупність витрат на земельні ресурси, визначену у гривнях на кожні 100 гривень матеріальних витрат; рентабельність виробництва, виражену у відсотках. Додатковими показниками ефективності використання землі можуть бути такі: 1) відносна частка сільськогосподарських угідь у загальній земельній площі; 2) відносна частка ріллі у загальній структурі сільськогосподарських угідь; 3) відносна частка площі посівів сільськогосподарських культур у загальній площі ріллі.

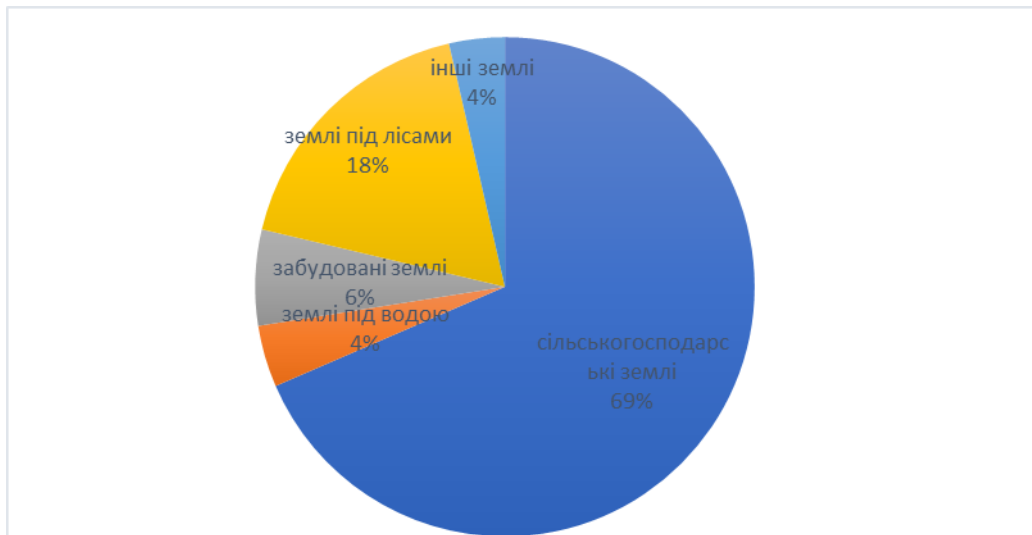

Рис. 3. Структура земельного фонду України станом на 2022 р.

В дослідженні доведено, що під економічною ефективністю використання землі слід розуміти успішність господарювання. Економічна ефективність завжди оцінюється у контексті відношення між результатами господарської діяльності та витратами ресурсів. У сільському господарстві економічна ефективність використання землі визначається різними показниками, проте основними з них є врожайність сільськогосподарських культур та собівартість одиниці виробленої продукції.

На початок 2022 року середня вартість земельних ділянок сільськогосподарського призначення в Україні склала 38 560 гривень за гектар. Ця ціна перевищує середню нормативну оцінку ріллі в Україні, яка становить 27 520 гривень за гектар, на 28%. Наразі спостерігається виразна тенденція: власники земельних ділянок у сільських районах не поспішають продавати їх, оскільки розуміють, що ціна на землю може значно зрости через декілька років, коли на ринок землі ввійдуть аграрні компанії, а попит на землю сільськогосподарського призначення збільшиться. Зазвичай вчені використовують різні критерії економічної ефективності використання земельних ресурсів, такі як сума надходжень від земельних платежів до бюджету (земельний податок, орендна плата), ціна на землю, галузеві показники, що відображають кінцеві результати використання земель (валова продукція сільського господарства, приплив інвестицій) та інші.

Напрямами підвищення ефективності використання земельних ресурсів є впровадження екологічно обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, вдосконалення структури посівних площ, застосування ґрунтозахисної системи землеробства, вдосконалення технологій виробництва сільськогосподарських культур, здійснення заходів із підвищення родючості ґрунту, міжгосподарське об'єднання землеволодінь та землекористувань на основі об'єднання з іншими власниками землі і майна, вдосконалення системи підвищення ефективності управління земельними ресурсами та землекористуванням.

Перелічені особливості обумовлюють необхідність широкого

застосування експертно-аналітичних інструментів в процесі планування діяльності на ринку земельних ресурсів, як товару. При цьому встановлено, що прийняття стратегічних управлінських рішень в управлінні земельними та майновими ресурсами здійснюється в умовах крайньої невизначеності. Отже будь-які управлінські рішення оперативного, тактичного та, передусім, стратегічного характеру потребують перевірки з використанням кількох методичних прийомів та підходів. Саме тому, використання та поєднання експертних й аналітичних методів в процесі формування інформаційної бази прийняття рішень, ідентифікації та вибору стратегічних альтернатив, а також прогнозування результатів та наслідків реалізації тих чи інших заходів обумовлює підвищення якості рішень, які приймаються в процесі управління основною діяльністю аграрних підприємств.

Зважаючи на особливості зазначених наслідків реалізації управлінських рішень в сфері управління земельними та майновими ресурсами аграрних підприємств, а саме їх економічний, соціальний та екологічний характер, з урахуванням результативної імплементації експертно-аналітичних інструментів управління, в дослідженні обґрунтовано засади побудови та функціонування компенсаційного механізму дотримання екологічної безпеки аграрного землекористування, який містить інструменти економічного стимулювання як вагомій важелі заохочення землекористувачів до ефективного використання та охорони сільськогосподарських земель. Ці інструменти відносяться до заходів економічного впливу, спрямованих на зміну фінансово-майнового стану суб'єкта аграрного землекористування з метою вирівнювання дисбалансу між екологічною безпекою господарської діяльності в аграрній сфері та її економічною ефективністю.

У третьому розділі «Архітекtonіка механізмів та систем управління земельними та майновими ресурсами аграрних підприємств з використанням експертно-аналітичного інструментарію» розглянуто побудову механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств на основі застосування експертно-аналітичних інструментів, визначено особливості планування та організації використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також ідентифіковано організаційні засади управління змінами в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Об'єкти земельних відносин, тобто земельні ділянки, що використовуються в аграрному виробництві, мають свою специфіку, що визначається багатьма параметрами та характеристиками. Ці показники, поруч із правовою базою на національному, регіональному та місцевому рівнях, визначають стан системи управління земельними відносинами і вимагають розробки моделей економічного регулювання ними, зокрема в системі менеджменту аграрних підприємств. Під час вироблення стратегії організації сільськогосподарського землекористування необхідно виходити з ситуації, що реально склалася в країні.

Найважливішою проблемою в системі земельних відносин залишаються питання управління земельними ресурсами, що включають: розмежування

власності на землю, акумулювання та витрачання коштів, що надходять від земельного податку, орендної плати, продажу земельних ділянок та інших угод із ними. Вирішення завдань управління земельними ресурсами можливе лише через створення механізму управління земельними ресурсами в системі менеджменту аграрних підприємств, здатної забезпечувати їх раціональне та комплексне використання, незалежно від форм власності та галузевої структури.

Як елементи механізму сталого землекористування можна виділити не тільки економічну та екологічну складові, а й займаючи проміжну позицію між ними землеохоронну складову, яка включає механізми моніторингу та оцінки земельних ресурсів, а також фінансові механізми відшкодування збитків навколишньому середовищу. Економічний механізм управління земельними ресурсами являє собою систему заходів економічного впливу, спрямовану на реалізацію земельної політики держави, забезпечення прав землевласників та землекористувачів, встановлення соціально справедливих платежів за землю, економічне стимулювання раціонального та ефективного землекористування, запровадження економічних санкцій за нераціональне використання та погіршення екологічного стану земельних ділянок, на захист земель сільськогосподарського призначення від погіршення їх якості, зниження родючості та інших видів шкідливого впливу (рис. 4).

Особливе значення для механізму управління земельними ресурсами в системі менеджменту аграрних підприємств має економічне обґрунтування заходів, що проводяться і прийнятих рішень, які повинні забезпечувати: збалансованість інтересів держави, регіону, аграрних підприємств та приватних землевласників у процесі управління земельними ресурсами; раціональний розподіл рентного доходу між державою, регіоном, аграрними підприємствами, приватними землевласниками та іншими власниками прав на землю; економічну зацікавленість під час інвестування на території регіонів; надходження доходів національного, регіонального та місцевого бюджетів; безперервність відтворювального процесу; збалансованість соціально-економічного розвитку території регіону; обґрунтованість встановлюваних ставок, тарифів, цін при здійсненні заходів з управління земельними ресурсами.

У рамках комплексу заходів щодо реалізації принципів сталого землекористування механізму управління земельними ресурсами в системі менеджменту аграрних підприємств можна виділити чотири групи взаємопов'язаних заходів щодо покращення використання земельних ресурсів: покращення стану земельних ресурсів аграрних підприємств (боротьба з ерозією, органічні добрива, різного виду меліорації тощо); обмеження впливу несільськогосподарських галузей, різке скорочення вилучення угідь із сільськогосподарського обороту, компенсація втрат з боку несільськогосподарських користувачів, зменшення забруднення земельних ресурсів; використання вільних земель, придатних в аграрному плані; раціоналізація використання земельного фонду з точки зору кінцевих результатів сільськогосподарського виробництва.

Системи управління земельними ресурсами мають орієнтуватися на потреби користувачів даних. Інформація, що зберігається в системі, повинна бути достатньою для задоволення потреб користувачів та повинна відповідати сучасному стану. Враховуючи досвід європейських країн та інших країн світу, при організації управління використанням земельних ресурсів в менеджменті основної діяльності аграрних підприємств доцільно враховувати її характеристики.

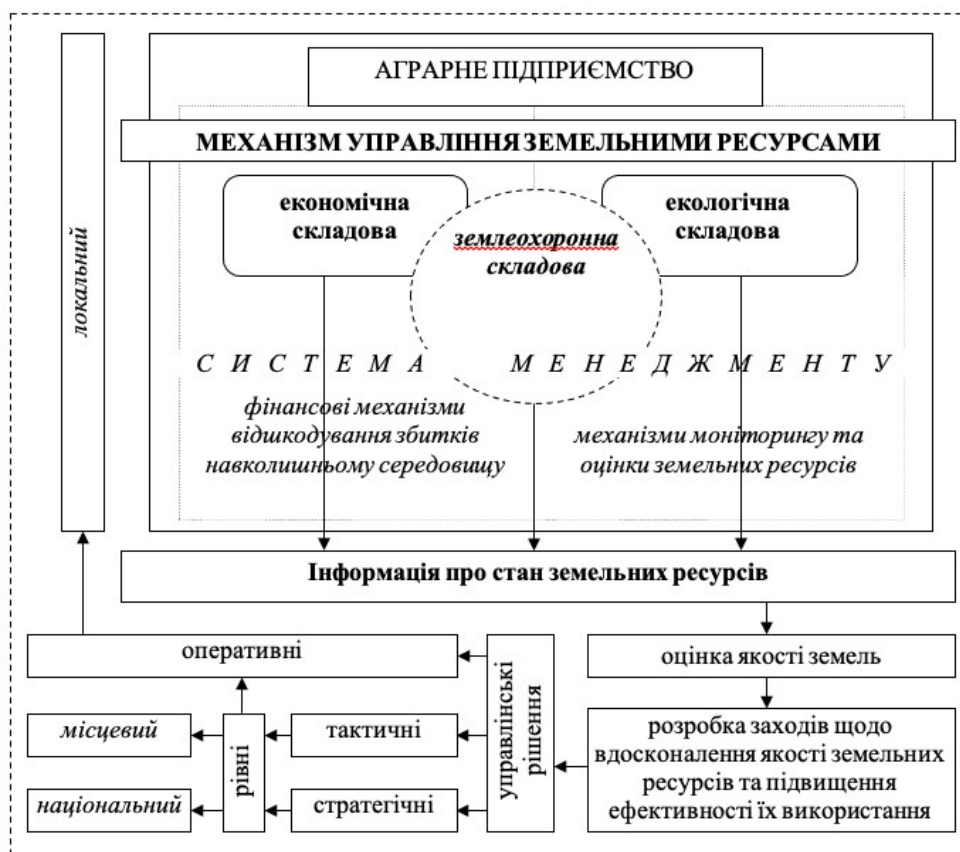

Рис. 4. Концептуальна схема механізму управління земельними ресурсами в системі менеджменту аграрних підприємств

В основі організації управління використанням земельних ресурсів в менеджменті основної діяльності аграрних підприємств лежить державний земельний кадастр. Сучасний кадастр не пов'язаний головним чином з узагальненими даними, а швидше, з детальною, просторово прив'язаною інформацією на рівні окремої земельної ділянки. Земельний кадастр повинен обслуговувати потреби і людини, і суспільства в цілому. Вигоди від ефективної системи управління земельними ресурсами отримуються в результаті залучення даних державного земельного кадастру в таких обставинах: процес складання документів щодо оформлення переходу права на нерухомість; забезпечення кредитів; регулювання будівництва; оцінка впливу на навколишнє середовище від користування землею; аналіз ринку землі; набуття прав власності на землю; оподаткування землі; проведення земельної реформи; для потреб статистики; для цілей моніторингу земель; планування використання територій; контроль та регулювання інвестицій; вибір місць під різні об'єкти нерухомості; благоустрій території; охорона земель.

Розвиток сучасного сільського господарства характеризується не тільки

постійними зрушеннями в організації й спеціалізації аграрних підприємств, а й значною динамікою розвитку, постійною модернізацією матеріально-технічної бази й бізнесових і технологічних процесів, необхідністю посилення екологічних та соціальних пріоритетів функціонування. Тому в контексті менеджменту аграрних підприємств доводиться вирішувати безліч різновекторних завдань та функцій, інтенсивним чином використовувати ресурсний потенціал.

ВИСНОВКИ

У дисертації отримане нове вирішення важливого науково-практичного завдання щодо інтеграції експертно-аналітичного інструментарію в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. Отримані наукові результати дозволили сформулювати такі основні висновки з проведеного дослідження:

1. В дослідженні визначено, що земельні ресурси аграрних підприємств – це площі земель, які використовуються для сільськогосподарських потреб. Це можуть бути рілля, пасовища, сади, виноградники та інші категорії земель, які придатні для ведення сільськогосподарської діяльності. В свою чергу, майнові ресурси аграрних підприємств охоплюють усе нерухоме та рухоме майно, яке використовується в аграрному виробництві. До них відносяться будівлі та споруди (складські приміщення, тваринницькі комплекси, виробничі цехи), техніка та обладнання (трактори, комбайни, системи зрошення), а також інші активи, що сприяють підвищенню продуктивності праці та ефективності виробничих процесів. Доведено, що земельні та майнові ресурси становлять основу ресурсного потенціалу аграрних підприємств, визначаючи їх виробничі можливості та конкурентоспроможність. В свою чергу, економічний потенціал підприємства вибудовується на основі його ресурсного потенціалу. Відповідно, від ефективності використання земельних та майнових ресурсів залежить не лише обсяг і якість сільськогосподарської продукції, а й економічна стабільність та розвиток підприємств.

2. В роботі ідентифіковано структурні особливості систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств шляхом окреслення функціональних зон прийняття рішень щодо змін у використанні вказаних типів ресурсів підприємств. Встановлено, що управління використанням земельних ресурсів включає в себе організаційно-економічний, виробничо-технологічний та агроекологічний підходи. В організаційно-економічному плані здійснюється процес залучення та виведення земельних ділянок з господарського використання, що мають важливе значення для основної діяльності аграрних підприємств. В контексті виробничо-технологічного підходу приймаються рішення щодо використання певних технологій, обладнання, методів обробки ґрунту, добрив і агрохімічних засобів, що впливають на продуктивність землі та обсяги виробленої продукції. У рамках агроекологічного підходу використовуються заходи з охорони ґрунту, здійснюється корекція агротехнологій з метою зменшення негативного впливу

господарської діяльності на екологічний стан земельних угідь. Застосування цих інструментів вимагає включення відповідних компонентів системи управління аграрного підприємства для їх реалізації, що обумовлює інтеграцію механізму управління використанням земельних ресурсів в його менеджмент.

3. Встановлено, що при визначенні їх вартісних характеристик земельних та майнових ресурсів необхідно враховувати всі функції структурних елементів земель і індивідуальні характеристики кожного об'єкта оцінювання. При цьому оцінка сільськогосподарських земель з економічної точки зору ґрунтується на концепціях родючості та диференційованої ренти. Ця оцінка враховує комплексну якість землі (бонітування ґрунтів), місцезнаходження та економічні фактори, щоб оцінити землю як засіб виробництва в сільському господарстві, з урахуванням різниці в прибутку та витратах. В свою чергу, грошова оцінка земель є важливим інструментом у визначенні оплати за користування землею та регулюванні земельних відносин, включаючи оподаткування та укладання цивільно-правових угод, і вона входить до системи державного земельного кадастру. Ця оцінка ґрунтується на концепції земельної ренти, яка визначається як різниця між очікуваним доходом від виробництва на земельній ділянці та витратами на виробництво, включаючи прибуток.

4. Обґрунтовано методичний підхід до визначення економічної ефективності експлуатації земельних угідь аграрними підприємствами, в основі якого лежить визначення питомих показників результативності та ефективності господарської діяльності з їх коригуванням на оціночну вартість земельних ресурсів та їх питому вагу в капіталі суб'єкта економічних відносин. При цьому визначено, що основними напрямками підвищення ефективності використання земельних ресурсів є впровадження екологічно обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, вдосконалення структури посівних площ, застосування ґрунтозахисної системи землеробства, вдосконалення технологій виробництва сільськогосподарських культур, здійснення заходів із підвищення родючості ґрунту, міжгосподарське об'єднання землеволодінь та землекористувань на основі об'єднання з іншими власниками землі і майна, вдосконалення системи підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами та землекористуванням.

5. В дослідженні розроблено організаційні підходи до застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, в основі яких лежить застосування вказаних інструментів для формування інформаційної бази прийняття стратегічних рішень. Останнє обумовлює необхідність широкого застосування експертно-аналітичних інструментів в процесі планування діяльності на ринку земельних ресурсів, як товару.

6. Обґрунтовано архітектура та архітектоніку компенсаційного механізму екологічної безпеки аграрного землекористування, який містить інструменти економічного стимулювання як вагомій важелі заохочення землекористувачів до ефективного використання та охорони сільськогосподарських земель. Ці інструменти відносяться до заходів економічного впливу, спрямованих на зміну фінансово-майнового стану суб'єкта аграрного землекористування з метою

вирівнювання дисбалансу між екологічною безпекою господарської діяльності в аграрній сфері та її економічною ефективністю.

7. Визначено, що економічний механізм управління земельними ресурсами являє собою систему заходів економічного впливу, спрямовану на реалізацію земельної політики держави, забезпечення прав землевласників та землекористувачів, встановлення соціально справедливих платежів за землю, економічне стимулювання раціонального та ефективного землекористування, запровадження економічних санкцій за нераціональне використання та погіршення екологічного стану земельних ділянок, на захист земель сільськогосподарського призначення від погіршення їх якості, зниження родючості та інших видів шкідливого впливу.

8. У рамках комплексу заходів щодо реалізації принципів сталого землекористування механізму управління земельними ресурсами в системі менеджменту аграрних підприємств можна виділити чотири групи взаємопов'язаних заходів щодо покращення використання земельних ресурсів: покращення стану земельних ресурсів аграрних підприємств (боротьба з ерозією, органічні добрива, різного виду меліорації тощо); обмеження впливу несільськогосподарських галузей, різке скорочення вилучення угідь із сільськогосподарського обороту, компенсація втрат з боку несільськогосподарських користувачів, зменшення забруднення земельних ресурсів; використання вільних земель, придатних в аграрному плані; раціоналізація використання земельного фонду з точки зору кінцевих результатів сільськогосподарського виробництва.

9. В основі організації управління використанням земельних ресурсів в менеджменті основної діяльності аграрних підприємств лежить державний земельний кадастр. Сучасний кадастр не пов'язаний головним чином з узагальненими даними, а швидше, з детальною, просторово прив'язаною інформацією на рівні окремої земельної ділянки. Земельний кадастр повинен обслуговувати потреби і людини, і суспільства в цілому. Вигоди від ефективної системи управління земельними ресурсами отримуються в результаті залучення даних державного земельного кадастру в таких обставинах: процес складання документів щодо оформлення переходу права на нерухомість; забезпечення кредитів; регулювання будівництва; оцінка впливу на навколишнє середовище від користування землею; аналіз ринку землі; набуття прав власності на землю; оподаткування землі; проведення земельної реформи; для потреб статистики; для цілей моніторингу земель; планування використання територій; контроль та регулювання інвестицій; вибір місць під різні об'єкти нерухомості; благоустрій території; охорона земель.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Гуменний М.І. Науково-теоретичний зміст і економічна сутність інвестиційної діяльності підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. №1. С. 236-243.

2. Гулей А.І., Гулей С.А., Гуменний М.І., Лазорчин В.А., Шапка В. Ключові фактори оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. №4. С.153-160. (авторський внесок полягає у визначенні місця та ролі земельних ресурсів в процесі формування інвестиційної привабливості підприємства, а також її економічної оцінки)

3. Гуменний М.І., Гайтко Д.М. Стратегічне управління інвестиційною привабливістю підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. №4. С.413-421. (авторський внесок полягає в ідентифікації експертно-аналітичних підходів та прийомів оцінки земельних та майнових ресурсів підприємств при обґрунтуванні стратегій підвищення їх інвестиційної привабливості)

4. Humennyi M. Expert and analytical tools of the land resource management system of agricultural enterprises. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Vol. 7. № 4. P. 330 – 334.

5. Humennyi M. Organizational and economic principles of land resources management of agricultural enterprises. *Actual problems of innovative economy and law*. 2024. No. 2, pp. 95-98.

6. Humennyi M. Land and property resources of agricultural enterprises in the system of their resource potential. *Енергозбереження, енергетика, енергоаудит*. 2024. №1 (191). с. 3-13.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

7. Гуменний М. І. Впровадження ефективної системи раціонального використання земельних ресурсів. *Colloquium-journal*. 2024. № 8 (201). С. 76-81.

В матеріалах конференцій:

8. Гуменний М.І. Сутність та структура інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства. Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Національної науково-практичної конференції (Тернопіль, 7 листопада 2019 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2019. С.

9. Гуменний М. Сучасні тренди формування інноваційної стратегії розвитку підприємства. Розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: матеріали V Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (Тернопіль, 12 жовтня 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 8.

10. Гуменний М.І. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі стратегії розвитку інноваційної діяльності. Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 23 жовтня 2020 року). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. 197-198.

АНОТАЦІЯ

Гуменний М.І. Інтеграція експертно-аналітичних інструментів в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України, Харків, 2024.

Дисертація присвячена отриманню нового вирішення важливого науково-практичного завдання щодо інтеграції експертно-аналітичного інструментарію в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. В роботі ідентифіковано сутнісно-змістовні ознаки земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств в системі їх ресурсного потенціалу, визначено структурні особливості систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств; розроблено методичні підходи до використання експертно-аналітичних інструментів в менеджменті земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств; визначено тенденції змін економічної ефективності використання земельних ресурсів аграрними підприємствами з використанням експертно-аналітичних методів оцінювання; ідентифіковано тенденції застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств; окреслено екологічні наслідки змін у землекористуванні аграрних підприємств; обґрунтовано архітектоніку механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств на основі застосування експертно-аналітичних інструментів; виначено прийоми та підходи до планування та організації використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств; ідентифіковано підходи до управління змінами в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. У першому розділі розглянуто сутнісно-змістові ознаки та особливості земельних й майнові ресурси аграрних підприємств в системі їх ресурсного потенціалу, ідентифіковано структуру систем менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також окреслено склад та особливості експертно-аналітичних інструментів планування та контролю в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. У другому розділі наведено результати аналізу динаміки економічної ефективності використання земельних ресурсів аграрними підприємствами та експертно-аналітичного оцінювання її рівня, ідентифіковано тенденції застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також визначено екологічних наслідків змін у землекористуванні аграрних підприємств на основі їх експертно-аналітичної оцінки. У третьому розділі розглянуто побудову механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств на основі застосування експертно-аналітичних інструментів, визначено особливості планування та організації використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, а також ідентифіковано організаційні засади управління змінами в системі менеджменту земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств. Обґрунтовано концептуальні засади побудови та функціонування механізмів управління земельними ресурсами аграрних підприємств, в основі яких лежить

застосування експертно-аналітичного інструментарію визначення вартісних характеристик земельних ресурсів, управління капіталізацією, ефективністю та конкурентоспроможністю аграрних підприємств, а також прийняття стратегічних управлінських рішень з огляду на рівень розвитку їх ресурсного потенціалу. Удосконалено методичний підхід до використання експертно-аналітичних інструментів в менеджменті земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, в основі якого лежить визначення вартісних показників оцінки вказаних ресурсів у співвіднесенні з рівнем економічної ефективності їх функціонування та пошук резервів зростання результативності використання ресурсів з огляду на досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Розвинуто наукове тлумачення дефініцій «земельні ресурси» та «майнові ресурси» шляхом ідентифікації їх ролі та значення у формуванні ресурсного та економічного потенціалів аграрного підприємства через призму застосування релевантних методичних підходів та прийомів до їх оцінювання за допомогою експертно-аналітичних інструментів. Також набули розвитку організаційні підходи до застосування експертних та аналітичних інструментів оцінювання потенціалу ефективності використання земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств, в основі яких лежить застосування вказаних інструментів для формування інформаційної бази прийняття стратегічних рішень. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо інтеграції експертно-аналітичних інструментів в менеджмент земельних та майнових ресурсів аграрних підприємств.

Ключові слова: земельні ресурси, майнові ресурси, експертно-аналітичні інструменти, стратегія, механізм, система.

ABSTRACT

Humennyi M.I., Integration of expert analytical tools in the management of land and property resources of agricultural enterprises. – The manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). – Livestock Farming Institute of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2024.

The dissertation is dedicated to obtaining a new solution to an important scientific and practical task regarding the integration of expert analytical tools in the management of land and property resources of agricultural enterprises. The work identified essential and substantive features of land and property resources of agrarian enterprises in the system of their resource potential, defined structural features of management systems of land and property resources of agrarian enterprises; methodical approaches to the use of expert-analytical tools in the management of land and property resources of agricultural enterprises were developed; the trends of changes in the economic efficiency of the use of land resources by agricultural enterprises were determined using expert-analytical evaluation methods; the trends in the application of expert and analytical tools for assessing the potential of the efficiency of the use of land and property resources of agricultural enterprises have

been identified; environmental consequences of changes in land use of agricultural enterprises are outlined; the architecture of land resource management mechanisms of agrarian enterprises is substantiated based on the application of expert analytical tools; methods and approaches to planning and organization of the use of land and property resources of agricultural enterprises were determined; approaches to managing changes in land and property resource management systems of agricultural enterprises are identified. In the first section, the essential and substantive characteristics and features of land and property resources of agrarian enterprises in the system of their resource potential are considered, the structure of management systems of land and property resources of agrarian enterprises is identified, and the composition and features of expert-analytical planning and control tools in land management systems are outlined. and property resources of agricultural enterprises. In the second chapter, the results of the analysis of the dynamics of the economic efficiency of the use of land resources by agricultural enterprises and the expert-analytical assessment of its level are presented, the trends of the use of expert and analytical tools for assessing the potential of the efficiency of the use of land and property resources of agricultural enterprises are identified, and the environmental consequences of changes in the land use of agricultural enterprises are also determined on the basis of their expert analytical assessment. In the third section, the construction of land resources management mechanisms of agrarian enterprises based on the application of expert analytical tools is considered, the peculiarities of planning and organization of the use of land and property resources of agrarian enterprises are determined, and the organizational principles of managing changes in the management systems of land and property resources of agrarian enterprises are identified. The conceptual principles of the construction and functioning of mechanisms for managing land resources of agrarian enterprises are substantiated, which are based on the application of expert and analytical tools for determining the value characteristics of land resources, management of capitalization, efficiency and competitiveness of agrarian enterprises, as well as making strategic management decisions in view of the level of development and opportunities effective mobilization of their resource potential. The scientific interpretation of the definitions of "land resources" and "property resources" has been developed by identifying their role and significance in the formation of the resource and economic potential of an agrarian enterprise through the prism of applying relevant methodological approaches and techniques to their evaluation with the help of expert analytical tools. Organizational approaches to the use of expert and analytical tools for assessing the potential of the effectiveness of the use of land and property resources of agrarian enterprises have also developed, which are based on the use of these tools for the formation of an information base for strategic decision-making. The practical significance of the obtained results lies in the development of theoretical and methodological provisions and practical recommendations for the integration of expert analytical tools in the management of land and property resources of agricultural enterprises.

Key words: land resources, property resources, expert analytical tools, strategy, mechanism, system.

Підписано до друку 27 березня 2024 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 0,9 ум.-друк. арк.; 0,9 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335